

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка

Факультет _педагогіки, психології та мистецтв
Кафедра психології та соціальної роботи

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
психології та соціальної роботи

Гейко Є.В.

«1» серпня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПП.1.1.9. Технології роботи практичного психолога

(шифр і назва навчальної дисципліни)
Рівень вищої освіти: другий (магістерський)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки
(шифр, назва галузі)

Спеціальність: 053 Психологія
(шифр і назва спеціальності)

Освітня програма Психологія (практична психологія)
(назва)

Форма навчання Денна, заочна
(денна, заочна.)

2022 – 2023 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни **Технології роботи практичного психолога**

(назва навчальної дисципліни)

розроблена на основі освітньо-професійної програми _____

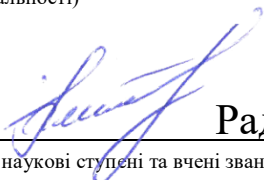
Психологія (практична психологія)

(назва ОПП)

навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня

магістр за спеціальністю 053 Психологія

(шифр і назва спеціальності)

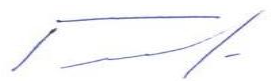
Розробники: канд. психол. наук, доцент Радул І.Г.

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робочу програму обговорено та схвалено на засіданні кафедри психології та соціальної роботи

Протокол від «1» серпня 2022 року №1

В.о. завідувача кафедри

Гейко Є.В.

Робоча програма навчальної дисципліни «**Технології роботи практичного психолога**» для студентів спеціальності 053 Психологія за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. ЦДПУ імені В. Винниченка, 2022. 12 с.

Радул І.Г., 2022 рік
ЦДПУ імені В. Винниченка,
2022 рік

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика освітнього компоненту	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,5	Галузь знань <u>05 Соціальні та поведінкові науки</u> (шифр і назва)	Обов'язковий	
Загальна кількість годин – 105	Спеціальність: <u>053 Психологія</u> (шифр і назва)	Рік підготовки	
		1-й	1-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 3	Освітня програма: <u>Психологія (практична психологія)</u>	Семестр	
		2-й	1-2-й
	Рівень вищої освіти: <u>другий (магістерський)</u>	Лекції	
		18 год.	8 год.
		Практичні, семінарські	
		34 год.	8 год.
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		53 год.	89 год.
		Індивідуальні завдання:	
		год.	
Вид контролю:			
екзамен	екзамен		

1.2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу «Технології роботи практичного психолога» є

надання студентам можливостей опанування комплексом знань та умінь щодо сучасних принципів і стратегій психологічної допомоги різним категоріям клієнтів відповідно до меж компетенції практичного психолога

Викладання дисципліни передбачає поступовий перехід від загальнотеоретичних проблем надання психологічної допомоги до розглядання конкретних питань психологічної допомоги окремим групам клієнтів. Теоретична частина курсу розкриває історію становлення сучасної системи надання психологічної допомоги, її теоретичні засади, особливості психологічної допомоги в роботі практичного психолога, фокусує увагу на межах компетенції практичного психолога щодо надання психологічної допомоги клієнтам, розкриває особливості взаємодії консультант – клієнт у процесі надання психологічної допомоги. Надає можливість з'ясувати особливості психологічних проблем різних груп користувачів. Практичні заняття спрямовані на формування та відпрацювання навичок надання психологічної допомоги в процесі роботи практичного психолога з різними категоріями клієнтів.

У процесі викладання курсу передбачається розв'язати такі **завдання**:

1. Ознайомити студентів з роллю та місцем психологічної допомоги у роботі практичного психолога з клієнтами.
2. Надати уявлення про головні стратегії та методи професійної психологічної допомоги в індивідуальній роботі з клієнтом.
3. Проаналізувати загальні принципи консультативної взаємодії практичний психолог – клієнт у процесі надання психологічної допомоги та особливості надання психологічної допомоги окремим категоріям клієнтів.
4. Сформувані навички застосування певних методів надання професійної психологічної допомоги у процесі індивідуальної роботи з клієнтами відповідно до меж компетенції соціального працівника.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

загальні	спеціальні
ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 4. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми. ЗК 6. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.	СК 1. Здатність здійснювати теоретичний, методологічний та емпіричний аналіз актуальних проблем психологічної науки та / або практики. СК 5. Здатність організовувати та реалізовувати просвітницьку та освітню діяльність для різних категорій населення у сфері психології. СК 6. Здатність ефективно взаємодіяти з колегами в моно- та мультидисциплінарних командах. СК 7. Здатність приймати фахові рішення у складних і непередбачуваних умовах, адаптуватися до нових ситуацій професійної діяльності. СК 8. Здатність оцінювати межі власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію. СК 9. Здатність дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.

1.3. Очікувані програмні результати навчання:

- ПР 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел із використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.
- ПР 7. Доступно і аргументовано представляти результати досліджень у писемній та усній формах, брати участь у фахових дискусіях.
- ПР 8. Оцінювати ступінь складності завдань діяльності та приймати рішення про звернення за допомогою або підвищення кваліфікації.
- ПР 9. Вирішувати етичні дилеми з опорою на норми закону, етичні принципи та загальнолюдські цінності.
- ПР 10. Здійснювати аналітичний пошук відповідної до сформульованої проблеми наукової інформації та оцінювати її за критеріями адекватності
- ПР 11. Здійснювати адаптацію та модифікацію існуючих наукових підходів і методів до конкретних ситуацій професійної діяльності

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ МОДУЛЬ І. ТЕОРІЯ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Тема 1. Психологічна допомога: поняття, історія розвитку, загальна проблематика.

Загальне визначення психологічної допомоги. Особливості професійної та непрофесійної психологічної допомоги. Історія становлення сучасних підходів до надання психологічної допомоги особистості. види спеціалізованої психологічної допомоги.

- 1. Поняття психологічної допомоги. Професійна та непрофесійна психологічна допомога.*
- 2. Історія становлення сучасних підходів до надання психологічної допомоги особистості.*
- 3. Види спеціалізованої психологічної допомоги.*

Тема 2. Навички психологічної допомоги як складова професійної компетенції практичного психолога.

Психологічна допомога як складова професійної компетентності фахівців різних професій, що допомагають. Впровадження цінностей практичної психології у процесі надання психологічної допомоги. Навички міжособистісної взаємодії в роботі практичного психолога. Клієнтоорієнтований підхід К. Роджерса як базова засада психологічної допомоги у роботі психолога. Обмеження використання клієнтоорієнтованого підходу, обумовлені особливостями певних категорій клієнтів. Межі компетенції психолога у наданні психологічної допомоги.

- 1. Психологічна допомога як складова професійної компетентності фахівців різних професій, що допомагають.*
- 2. Навички психологічної допомоги в роботі практичного психолога.*
- 3. Межі компетенції психолога у наданні психологічної допомоги.*

Тема 3. Основні концепції психологічної допомоги.

Основні теоретичні концепції психологічної допомоги (психодинамічна, біхевіоральна, когнітивна, екзистенційно-гуманістична). Зв'язок теорії та методів психологічної допомоги. Еклектичний підхід до надання психологічної допомоги. Залежність цілей психологічної допомоги від її теоретичного підґрунтя. Особистісний розвиток клієнта як мета-ціль психологічної допомоги.

- 1. Основні теоретичні концепції психологічної допомоги (психодинамічна, біхевіоральна, когнітивна, екзистенційно-гуманістична).*
- 2. Залежність цілей психологічної допомоги від її теоретичного підґрунтя.*
- 3. Особистісний розвиток клієнта як мета-ціль психологічної допомоги.*

Тема 4. Консультант у консультативному процесі.

Роль консультанта у консультативному процесі. Модель ефективного консультанта. Взаємозв'язок цінностей консультанта і цінностей клієнта в процесі консультування. Етичні принципи надання психологічної допомоги.

- 1. Рольові функції консультанта.*
- 2. Етичні принципи надання психологічної допомоги.*
- 3. Модель ефективного консультанта.*

Тема 5 Складні життєві ситуації: види та способи подолання.

Загальне поняття про складні життєві ситуації. Різні теоретичні підходи до описання складних життєвих ситуацій. Особистісні особливості та акцентуація характеру. Поняття «ключових» ситуацій. Реакції різних типів особистості на «ключові» ситуації.

- 1. Складні життєві ситуації.*
- 2. Види складних життєвих ситуацій та їх особливості.*
- 3. Поняття «ключових» ситуацій. Реакції різних типів особистості на «ключові» ситуації.*

МОДУЛЬ II. ПРАКТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Тема 6. Загальні принципи та етапи кризового консультування.

Оцінка ступеня втручання в кризову ситуацію, де потрібна психологічна допомога. Інтенсивна опіка (поняття та складові). Повернення клієнту відповідальності та зміни (перехід від інтенсивної опіки до наснаження). Принципи та завдання кризового консультування.

- 1. Оцінка ступеня втручання в кризову ситуацію, де потрібна психологічна допомога.*
- 2. Інтенсивна опіка. Повернення клієнту відповідальності та зміни.*
- 3. Принципи та завдання кризового консультування.*

Тема 7. Структурування процесу індивідуального психологічного консультування.

Цілеспрямованість та культурна чутливість психотерапевтичного інтерв'ю. Структурування психотерапевтичного інтерв'ю. (п'яти крокова модель А. Айві). Психологічне інтерв'ю як процес наснаження на прийняття рішення. Ієрархія мікро навичок надання психологічної допомоги. Залежність пріоритетних мікро навичок від ступеня розвитку клієнта. Планування та оцінювання результатів допомоги, орієнтованої на прийняття рішення.

- 1. Цілеспрямованість та культурна чутливість психотерапевтичного інтерв'ю. Структурування психотерапевтичного інтерв'ю.*
- 2. Навички надання психологічної допомоги.*
- 3. Планування та оцінювання результатів допомоги, орієнтованої на прийняття рішення.*

Тема 8. Особливості психологічної допомоги особам з хімічною залежністю.

Співзалежність як чинник формування хімічної залежності. Види реакцій співзалежного члена родини на залежну поведінку родича. Особливості психологічної допомоги на різних етапах реабілітації осіб з хімічною залежністю. Проблема наснаження особи з хімічною залежністю на припинення вживання наркотичних речовин та початок процесу реабілітації. Втручання «переконування» за В. Джонсоном. Принципи роботи товариства анонімних алкоголіків, груп Ал-анон та Ал-Атін. Сутність програми 12 кроків та можливості її застосування у роботі груп користувачів і груп, керованих професіоналами.

- 1. Поняття співзалежності. Співзалежність як чинник формування хімічної залежності.*
- 2. Особливості психологічної допомоги на різних етапах реабілітації осіб з хімічною залежністю.*

3. Сутність програми 12 кроків та можливості її застосування у роботі груп користувачів і груп, керованих професіоналами.

Тема 9. Психологічна допомога особам, що зазнали домашнього насильства.

Поняття віктимності та чинники, що визначають віктимну поведінку. Проблема домашнього насильства в Україні. Види домашнього насильства. Сучасні законодавчі основи подолання домашнього насильства. Психологічна складова роботи з жертвами домашнього насильства (форми та види психологічної допомоги).

1. Поняття віктимності та чинники, що визначають віктимну поведінку.
2. Види домашнього насильства.
3. Психологічна складова роботи з жертвами домашнього насильства.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	СРС		л	п	лаб	інд.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Теорія психологічної допомоги												
Тема 1. Психологічна допомога: поняття, історія розвитку, загальна проблематика.	12	2	4			6	12	1	1			10
Тема 2. Навички психологічної допомоги як складова професійної компетенції практичного психолога.	12	2	4			6	12	1	1			10
Тема 3. Основні концепції психологічної допомоги.	12	2	4			6	12	1	1			10
Тема 4. Консультант у консультативному процесі.	12	2	4			6	13	1	1			11
Тема 5 Складні життєві ситуації: види та способи подолання.	12	2	4			6	10					10
Разом за Модулем 1	60	10	20			30	59	4	4			51
Змістовий модуль 2. Практика психологічної допомоги												
Тема 6. Загальні принципи та етапи кризового консультування.	11	2	4			5	12	1	1			10
Тема 7. Структурування процесу індивідуального психологічного консультування.	11	2	4			5	12	1	1			10

Тема 8. Особливості психологічної допомоги особам з хімічною залежністю.	11	2	4			5	12	1	1			10
Тема 9. Психологічна допомога особам, що зазнали домашнього насильства.	12	2	2			8	10	1	1			8
Разом за Модулем 2	45	8	34			23	46	4	4			38
Усього годин	105	18	34			53	105	8	8			89
ІНДЗ												
ІНДЗ			-	-		-			-	-	-	
Усього годин	105	18	34			53	105	8	8			89

4. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

4.1. Теми лекційних занять

денна форма навчання / заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Психологічна допомога: поняття, історія розвитку, загальна проблематика.	2 / 1
2	Тема 2. Навички психологічної допомоги як складова професійної компетенції практичного психолога.	2 / 1
3	Тема 3. Основні концепції психологічної допомоги.	2 / 1
4	Тема 4. Консультант у консультативному процесі.	2 / 1
5	Тема 5 Складні життєві ситуації: види та способи подолання.	2/-
6	Тема 6. Загальні принципи та етапи кризового консультування.	2 / 1
7	Тема 7. Структурування процесу індивідуального психологічного консультування.	2 / 1
8	Тема 8. Особливості психологічної допомоги особам з хімічною залежністю.	2 / 1
9	Тема 9. Психологічна допомога особам, що зазнали домашнього насильства.	2 / 1
	Всього	18 / 8

4.2. Теми семінарських (практичних) занять

денна форма навчання / заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Психологічна допомога: поняття, історія розвитку, загальна проблематика.	4 / 1
2	Тема 2. Навички психологічної допомоги як складова професійної компетенції практичного психолога.	4/ 1
3	Тема 3. Основні концепції психологічної допомоги.	4/ 1

4	Тема 4. Консультант у консультативному процесі.	4 /-
5	Тема 5 Складні життєві ситуації: види та способи подолання.	4 /1
6	Тема 6. Загальні принципи та етапи кризового консультування.	4/ 1
7	Тема 7. Структурування процесу індивідуального психологічного консультування.	4/ 1
8	Тема 8. Особливості психологічної допомоги особам з хімічною залежністю.	4/ 1
9	Тема 9. Психологічна допомога особам, що зазнали домашнього насильства.	2 /1
	Всього	34 / 8

4.4. Завдання для самостійної роботи денна форма навчання / заочна форма навчання

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Тема 1. Психологічна допомога: поняття, історія розвитку, загальна проблематика.	6 /10
2	Тема 2. Навички психологічної допомоги як складова професійної компетенції практичного психолога.	6 /10
3	Тема 3. Основні концепції психологічної допомоги.	6 /10
4	Тема 4. Консультант у консультативному процесі.	6 / 11
5	Тема 5 Складні життєві ситуації: види та способи подолання.	6 / 10
6	Тема 6. Загальні принципи та етапи кризового консультування.	5/ 10
7	Тема 7. Структурування процесу індивідуального психологічного консультування.	5/ 10
8	Тема 8. Особливості психологічної допомоги особам з хімічною залежністю.	5 / 10
9	Тема 9. Психологічна допомога особам, що зазнали домашнього насильства.	8/ 8
	Всього	53 / 89

4.5. Методи навчання

Під час вивчення дисципліни «Технології роботи практичного психолога» передбачено комплексне використання різноманітних методів організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності студентів та методів стимулювання і мотивації їх навчання, що сприяє розвитку творчих засад особистості майбутнього фахівця, з урахуванням індивідуальних особливостей учасників освітнього процесу.

З метою формування професійних компетентностей широко впроваджуються інноваційні методи навчання. Це – комп'ютерна підтримка освітнього процесу, впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, мозковий штурм, опрацювання дискусійних питань, проєктний метод тощо).

За джерелами знань на заняттях використовуються словесні (розповідь, бесіда, лекція) та практичні методи.

За рівнем самостійної розумової діяльності використовуються проблемно-інформаційний, проєктно-пошуковий, дослідницький методи.

Із метою забезпечення максимального засвоєння студентами матеріалу курсу використовуються наступні методи навчання:

1) Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- словесні (лекція-монолог, лекція-діалог, проблемна-лекція);
- наочні (презентація, демонстрування);
- практичні методи (вправи; практичні завдання).

2) Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

- метод проблемного викладу матеріалу;
- моделювання життєвих ситуацій;
- мозковий штурм;
- метод опори на життєвий досвід;
- навчальної дискусії.

3) Методи контролю й самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності:

- усного контролю;
- письмового контролю;
- самоконтролю та взаємоконтролю;

4.7. Засоби діагностики результатів навчання здобувачів освіти.

Порядок та критерії виставлення балів

Контрольні заходи здійснюються з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, системності, всебічності.

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є:

- екзамен;
- стандартизовані тести;
- реферати, есе;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;

Використовуються такі методи контролю (усний, письмовий), які мають сприяти підвищенню мотивації студентів до навчально-пізнавальної діяльності.

Поточний контроль. *Завданням поточного контролю* є перевірка розуміння та засвоєння певної частини учбового матеріалу, рівня сформованості навичок, умінь самостійно опрацьовувати навчальний матеріал, здатності осмислити зміст теми.

Об'єктами поточного контролю знань студента є систематичність та активність роботи на заняттях; виконання завдань для самостійної роботи. Оцінюванню можуть підлягати: рівень знань, продемонстрований у відповідях і виступах на практичних/семінарських заняттях; активність при обговоренні питань практичного/семінарського/лабораторного заняття; результати тестування тощо.

У разі невиконання завдань поточного контролю студент має право скласти їх індивідуально до останнього практичного заняття за дозволом завідувача кафедри. Порядок такого контролю регламентований викладачем.

Підсумковий контроль. *Завданням підсумкового контролю* є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань,

уміння сформуванати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо.

4.8. Перелік програмових питань для самоконтролю:

1. Визначення психологічної допомоги (ПД). Особливості професійної та непрофесійної ПД.
2. Поняття про складні життєві ситуації. Види складних життєвих ситуацій. Поняття «ключових ситуацій».
3. Історія становлення сучасної системи психологічної допомоги особистості.
4. Психодинамічний та екзистенційно-гуманістичний підхід у наданні психологічної допомоги.
5. Підходи до класифікації видів ПД. Окремі види професійної ПД.
6. Навички психологічної допомоги у роботі практичного психолога. Межі компетенції психолога у наданні психологічної допомоги.
7. Психологічна допомога в практиці практичного психолога. Особливості та межі.
8. Особливості психодинамічного підходу в наданні ПД. Цілі та методи психодинамічної психотерапії.
9. Особливості біхевіорального та когнітивного підходів у наданні ПД. Цілі, що визначаються в межах цих підходів. Методи біхевіоральної психотерапії.
10. Рольові функції консультанта у процесі надання ПД.
11. Цілі терапії, орієнтованої на клієнта (за К.Роджерсом).
12. Особливості психологічної допомоги особам з хімічною залежністю.
13. Принципи клієнтоорієнтованого підходу К.Роджерса як базова засада психологічної роботи.
14. Обмеження дії принципу конфіденційності у наданні ПД. Правила Шнейдера.
15. Рольові функції консультанта у процесі надання ПД.
16. Особливості психологічної допомоги особам, що зазнали домашнього насильства.
17. Моделі ефективного консультанта.
18. Психологічний захист як спосіб подолання складних життєвих ситуацій.
19. Позитивний вплив на особистість професійної діяльності консультанта.
20. Принципи та завдання кризового консультування.
21. Поняття та ознаки вигорання професіоналів, що надають ПД.
22. Загальні принципи кризового консультування.
23. Чинники вигорання професіоналів, що надають ПД.
24. Види складних життєвих ситуацій та їх особливості.
25. Профілактика вигорання професіоналів, що надають ПД.
26. Структурування психотерапевтичного інтерв'ю (п'яти крокова модель А.Айві)

4.9. Схема нарахування балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота									екзамен	Сума		
Розділ 1				Розділ 2					Контроль на робота	Разом	Макс. - 40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9				
5	5	5	5	5	5	5	5	5	15	60		

T1, T2 ... T6 – теми розділів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсового проєкту (роботи), практики	для заліку
90-100	відмінно	зараховано
82-89	добре	
74-81		
64-73	задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно	незараховано
1-34	незадовільно	незараховано

5. НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

5.1. Рекомендована література

1. Айві А. Цілеспрямоване інтерв'ювання і консультування: сприяння розвитку клієнта. - К.: Сфера, 1998.
2. Бондаренко О.Ф. Психологічна допомога особистості. - Харків: Фоліо, 1996.
3. Васківська С.В. Основи психологічного консультування: Навч. посіб. - К.: Четверта хвиля, 2004.
4. Цимбалюк І.М. Психологічне консультування та корекції. Модульно- тренінговий курс: Навч. посіб. - К.: ВД «Професіонал», 2005.
5. Карагодіна О.Г. Релігійний анамнез у структурі діагностичного опитування осіб з психічними розладами та психологічними проблемами: Навч. посіб. – К., 2001.
6. Проведення комплексної оцінки потреб дитини в інтернатному закладі / Алімова Ю., Безпалько О., Зверева І. та ін.; За заг. ред. О.Г. Карагодіної. - К.: Вид-во ПП „Март”, 2006.
7. Психологічна реабілітація дітей, які зазнали сексуального насильства: Навчальний відео-курс. - К.: ВГО «Жіночий консорціум України», 2005.
8. Соціальна робота: Робота з конкретними групами клієнтів / За ред. Т. Семигіної, І. Григи. - К.: Видавничий дім "Києво-Могилянська Академія", 2004.

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.nbuv.gov.ua> (Сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського)

2. <http://ua.bookfi.org/g> (Бібліотека електронних книг з проблем психології)
3. <http://www.psyh.kiev.ua> (Електронний вісник психології і педагогіки Інституту психології та соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка)
<https://osnova.com.ua/trening-iz-formuvannya-komunikativnih-umin-i-navichok-zanyattya-iz-vpravami-ta-tehnikami/>

6. ПОЛІТИКА ЩОДО АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Політика щодо академічної доброчесності формується на основі дотримання принципів академічної доброчесності відповідно до Законів України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про видавничу справу», з урахуванням норм Положення «Про академічну свободу та академічну доброчесність в Центральноту українському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка» (затверджене вченою радою, протокол №2 від 30.09.2019; №10 від 07.02.2022).